

قرآن در سخن امام حسن مجتبی (ع)

یکی از رسالت های مهم امامان معصوم تبلیغ دین، بیان احکام و تفسیر قرآن است.

قرآن در سخن امام حسن مجتبی (ع)

یکی از رسالت های مهم امامان معصوم تبلیغ دین، بیان احکام و تفسیر قرآن است. میراث قرآنی باقی مانده و ارزشمند وجود مبارک امام حسن مجتبی (ع) از نمونه های اعلی و عظیم ذخائر تفسیری معصومان (ع) است.

در این مقاله با نگرش قرآنی و تفسیری امام حسن مجتبی (ع) آشنا می شویم.

* منزلت و پیشوایی قرآن در زندگی

قرآن در آیات فراوانی به بیان منزلت رفیع و شأن والای خویش پرداخته است تا هیچ کس حجتی در رویگردانی از قرآن نداشته باشد و کسی هم که به قرآن روی می آورد، با معرفت و بینش در وادی آن گام نهد.

اهل بیت: که عارف به حقیقت قرآن هستند،

همپای آن، این منزلت و فضیلت را به خوبی تبیین

کرده اند. اینک نمونه ای از سخنان امام حسن مجتبی (ع) در این خصوص ذکر می شود:

اربعی از امام حسن (ع) نقل می کند که فرمود: در این قرآن، چراغ های نور و شفای سینه هاست. پس باید سالک، در نور آن سلوک کند و با این ویژگی، دل خود را لگام زند؛ زیرا این اندیشیدن (و از نور قرآن بهره بردن) حیات دل بیناست؛ همان سان که آدمی در تاریکی ها، با (تابش) نور، روشنایی می گیرد.[1]

دیلمی می گوید: امام حسن (ع) فرمود: در دنیا جزء این قرآن، چیزی باقی نمانده است. پس آن را امام خود قرار دهید تا شما را به هدایت (فطرتتان) راهنمایی کند.

سزاوارترین مردم به قرآن، کسی است که به آن عمل می کند؛ هر چند آن را حفظ نکرده باشد و

دورترین مردم از قرآن، کسی است که به آن عمل

نمی کند؛ هر چند آن را بخواند.[2]

در این حدیث، مقصود امام حسن (ع) این است که قرآن کریم را امام خویش در سیره عملی و زندگانی قرار دهید و بر اساس آن عمل کنید.

* قرآن قاضی، اعمال در قیامت

امام حسن (ع) فرمود: این قرآن در روز قیامت

می آید، در حالی که راهبر است و پیش برنده؛ مردمی را که حلال خدا را حلال، و حرام خدا را حرام گرفته اند و به متشابهات قرآن، ایمان آورده اند، به بهشت رهنمون

می شوند و مردمی را که حدود و احکام الهی را تباه کرده اند و حرام های خدا را حلال گرفته اند،

به آتش می راند.[3]

و نیز می فرمود: هر کس درباره قرآن، با رأی و

پیش داوری خود سخن گوید و تفسیر کند، گر چه حق باشد، باز گناه کرده است.[4]

* پاداش قرائت قرآن

قطب الدین راوندی در کلامی از امام حسن (ع) نقل می کند که فرمود: «من قرأ القرآن کان له دعوة مجابة اما معجلة و اما

مؤجّلة؛ [5] هر کس قرآن بخواند،
یک دعای مستجاب دارد، یا زود یا دیر.
*قرآن و اهل بیت:

«عن الحسن بن علی(ع) انه حمدالله تعالى و اثنى عليه و قال: (وَ السَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارِ وَ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ) [6] فکما أنّ للسّابِقین فضلهم علی من بعد هم کذلک لأبی علی بن أبی طالب(ع) فضیلته علی السّابِقین بسبقه السّابِقین ... و علّم رسول الله(ص) الناس الصّلوات فقال: قولوا: اللهم صلّ علی محمّد و آل محمّد کما صلیت علی إبراهیم و آل إبراهیم أنّک حمید مجید، فحقّقنا علی کلّ مسلم أنّ یصلی علینا مع الصّلاة فریضة واجبة من الله، و أحلّ الله الرّسوله الغنیمه و أحلّها لنا و حرّم الصّدقات علیه و حرّمها علینا، کرامة أکرّمنا الله و فضیلة فضّلنا الله بها؛

حسن بن علی(ع) پس از حمد و ثنای خداوند فرمود: و پیشگامان نخستین از مهاجران و انصار، کسانی که با نیکوکاری از آنان پیروی کردند، پس همچنان که پیشگامان بر کسانی که پس از آنان هستند، برتری دارند، پدرم علی بن ابی طالب(ع) نیز - چون پیشتاز پیشگامان است - بر پیشتازان برتری دارد ... و

رسول خدا(ص) صلوات را به مردم آموخت و فرمود: بگوئید: خدایا! بر محمّد و آل محمد درود فرست؛ چنان که بر ابراهیم و آل ابراهیم درود فرستادی، همانا تو

ستوده بزرگواری. پس حق ما بر هر مسلمانی،

به عنوان یک فریضه واجب خداوندی، این است که در تشهّد هر نمازی، بر ما صلوات فرستد. و خدا غنائم را برای پیامبر(ص) خود حلال کرد و برای ما نیز، و صدقات را بر او حرام کرد و بر ما نیز، این ها کرامت و فضیلتی از خدا بر ماست.» [7]

علامه مجلسی می گوید: امام حسن(ع) ضمن خطبه ای فرمود: «أنا من أهل البيت الذين افترض الله مودّتهم علی کلّ مسلم. فقال: (قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى وَ مَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا) [8] و اقراراف الحسنه مودّتنا أهل البيت؛ [9]

امام حسن مجتبی(ع) برای مردم سخنرانی کرد و فرمود: من از آن خاندانم که خدا دوستی صمیمی آنان را بر هر مسلمانی، واجب کرد و فرمود: بگو

به ازای آن (رسالت) پاداشی از شما خواستار نیستم، مگر دوستی درباره خویشاوندان، و هر کسی نیکی، محبّت ما خاندان پیامبر(ص) است.»

* تفسیر آیات قرآنی

سیره و روایات تفسیری باقی مانده از کریم اهل بیت امام حسن مجتبی(ع) بسیار ارزشمند است و دست مایه بسیار مهم برای مفسّران و علاقه مندان به تفسیر قرآن به شمار می رود. ما به اختصار نمونه هایی را ذکر می کنیم:

1. امام حسن مجتبی(ع) در تفسیر آیه شریفه (إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ) [10] فرمود: یعنی ما هر چیز را برای دوزخیان (نیز) به اندازه اعمالشان آفریده ایم. [11]

2. امام حسن مجتبی(ع) در تفسیر آیه شریفه (وَ أَذْبَارُ السَّجُودِ) [12] فرموده است: مقصود آن دو رکعت نماز مستحبی پس از نماز مغرب است. [13]

3. علی بن عیسی اربلی می گوید: شیخ کمال الدین طلحه گفت: خدای عزّوجلّ به امام حسن مجتبی(ع) در تبیین امور و مقاصد اموری که به تدبیر آنها می پرداخت، فطرتی تیز و ژرف نگر روزی کرده و برای اصلاح پایه ها و مبانی دین، هوشمندی استواری به او بخشیده و سرشتی ویژه او کرده بود که خمیره آن، سرشار از صور و معانی دانش بود پس با اندیشه در خور ستایش و قریحه خود، با رستگاری میوه های اهداف دنبال شده را می چید، و در مسجد رسول خدا9 می نشست، و مردم در اطرافش حلقه می زدند، و سخنانی می گفت که سوز عطش سؤال کنندگان را درمان می کرد و دستاویز گویندگان مخالف را می برید. [14]

به عنوان نمونه، ابوالحسن علی بن احمد واحدی با سند خود، روایت می کند که مردی گفت: من وارد مسجد مدینه شدم و دیدم مردم دور یک نفر گرد آمده اند و او از رسول خدا(ص) سخن می گفت. به او گفتم: مرا از تفسیر آیه شریفه (وَ شَاهِدِ وَ مَشْهُودٍ) [15] آگاه کن. گفت: بله، اما «شاهد»، روز جمعه است و «مشهود»، روز عرفه. از او گذاشتم، و به یک نفر دیگر (که مردم اطرافش بودند و سخن می گفت) رسیدم. و همان سؤال را پرسیدم، گفت: بله، اما «شاهد»، روز جمعه است و «مشهود»، روز عید قربان. از او نیز گذاشتم، و نزد جوانی که صورتش همچون طلای سرخ می درخشید و از رسول خدا(ص) سخن می گفت، رسیدم و همان سؤال را پرسیدم، گفت: آری، اما «شاهد»، محمّد9 است و «مشهود»، روز قیامت. آیا نشنیدی که خدای سبحان می فرماید: «ای پیامبر! ما تو را شاهد فرستادیم» [16] و نیز فرمود: «آن روز، روزی است که مردم را برای آن گرد می آورند و آن، روز «مشهود» است. (که جملگی در آن حاضرند). [17] پرسیدم: اوّلی کیست؟ گفتند: ابن عبّاس، و پرسیدم: دومی کیست؟ گفتند: ابن عمر، و پرسیدم: سومی کیست؟ گفتند: حسن بن علی بن ابی طالب(ع)، و پاسخ حسن(ع) از همه بهتر بود. [18]

4. در تفسیر آیه شریفه (فِی أُنْیَ صُورَةٍ مَّا شَاءَ رَكَّبَكَ) [19] آمده که ابن شهر آشوب می گوید: شیرازی در کتابش، با سند خود نقل کرده است که حسن بن علی بن ابی طالب(ع) درباره آیه شریفه مذکور فرمود: خدای سبحان، علی بن ابی طالب(ع) را در

صلب ابوطالب، به صورت محمد 9 آفرید. ; از این رو، شبیه ترین مردم به رسول خدا 9 علی(ع) بود، و حسین بن علی(ع) شبیه ترین مردم به فاطمه(س) است و من شبیه ترین مردم به خدیجه کبری(س) هستم.[20]

5. در فضیلت قرائت سه آیه آخر سوره حشر از امام حسن(ع) نقل شده که آن حضرت فرمود:

هر کس چون صبح کند و سه آیه آخر سوره حشر را بخواند و در آن روز بمیرد، مهر شهدا (بر پرونده اش) خواهد خورد، و چون شب کند و بخواند و در آن شب بمیرد نیز ممهور به مهر شهدا می شود.[21]

پی نوشت ها

[1] . کشف الغمة، ج 1، ص 573؛ بحارالانوار، ج 78، ص 112 و ج 92، ص 32.

[2] . إرشاد القلوب دیلمی، ص 79.

[3] . کشف الغمة، ج 1، ص 537؛ موسوعة کلمات الامام الحسن 7، ص 364.

[4] . موسوعة کلمات الامام الحسن 7، ص 365.

[5] . مهج الدعوات، ج 24، ص 31؛ بحارالانوار، ج 92، ص 204، ج 31.

[6] . توبه / 100.

[7] . تفسیر فرات کوفی، ص 169، ج 217.

[8] . شوری / 23.

[9] . بحارالانوار، ج 23، ص 232، ج 26.

[10] . قمر / 49.

[11] . التوحید، شیخ صدوق، ص 382، ج 30.

[12] . ق / 40.

[13] . مستدرک الوسائل، ج 3، ص 62، ج 3029.

[14] . ر.ک: موسوع کلمات الامام الحسن 7، ص 373-374.

[15] . بروج / 3.

[16] . احزاب / 45.

[17] . همان.

[18] . الفصول المهمة، ص 147؛ العوالم، ج 16، ص 105، ج 2.

[19] . انفطار / 8.

[20] . المناقب، ج 4، ص 2؛ تفسیر نورالثقلین، ج 5، ص 522، ج 11.

[21] . الدّر المنثور، جلال الدین سیوطی، ج 2، ص 202؛ بحارالانوار، ج 92، ص 310، ج 3؛ موسوعة کلمات الامام الحسن 7، بخش عقاید، ص 373.